

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
Факультет гуманітарних наук
Кафедра філософії та релігієзнавства

СИЛАБУС
з навчальної дисципліни «ІСТОРІЯ ХРИСТІЯНСТВА»

Головащенко Сергій Іванович, доктор філософських наук, професор.
sergii.holovashchenko@ukma.edu.ua

Галузь знань: 03 – гуманітарні науки.
Напрямок підготовки: 033 – філософія.
Освітній рівень: бакалавр

Рік навчання: 2
Семестр: IV
Кількість годин на тиждень: 3
Статус дисципліни: обов'язкова
Кількість кредитів ECTS: 4

Обсяг годин:
Загальний: 120
Лекції: 28
Семінарські заняття: 14
Самостійна робота: 78

Форма підсумкового контролю: *екзамен*

Анотація дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія християнства» є складовою нормативних навчальних дисциплін навчального плану підготовки студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 033 Філософія у галузі знань 03 Гуманітарні науки в НаУКМА.

Курс «Історія християнства» викладається у IV семестрі та розрахований на 14 навчальних тижнів (по 4 ауд. год. щотижня; перший тиждень занять – лекційний). Вивчення курсу передбачає аудиторну (лекції – 28 год.; семінари – 14 год.) і самостійну роботу (78 год.). Загальна кількість годин – 120 (4 кредити ЄКТС).

Вивчення курсу «Історія християнства» поглиблює знання і навички, набуті під час вивчення таких нормативних дисциплін циклу професійної і практичної підготовки напряму «Філософія», як «Релігієзнавство», «Біблієзнавство», а також створює підґрунтя для опанування таких нормативних та вибіркових курсів, як «Філософія релігії», «Соціологія релігії», «Психологія релігії», «Феноменологія релігії», «Політологічні аспекти релігієзнавства» та решти релігієзнавчих дисциплін, що входять до сертифікатної програми з релігієзнавства.

Мета вивчення дисципліни

Метою курсу є створити цілісне, систематичне та неупереджене уявлення про християнство як один з найважливіших чинників духовного, культурного, суспільного розвитку нашого народу та усього людства, розглянути роль християнства у вітчизняній історії та сьогодні, місце цієї релігії в контексті розвитку світової цивілізації.

Успішно опанувавши дисципліну «Релігієзнавство», Ви зможете набути *знань* про:

- визначене програмою та практичними завданнями коло основної та допоміжної навчальної, богословської та наукової літератури з предмета;
- історичні передумови та обставини виникнення християнства як світової релігії;
- основні етапи становлення християнської догматики, культово-богослужбової практики та церковної організації;
- передумови, обставини виникнення та віхи еволюції основних християнських напрямів та конфесій;
- спільні ознаки та специфічні відмінності основних християнських напрямів у царині догматики, культу та церковної організації;
- головні віхи історії основних християнських конфесій на українських землях;
- особливості існування християнських напрямів та конфесій в незалежній Україні;
- своєрідність сучасного статусу християнства у світі та основні тенденції його еволюції.

Наполегливо працюючи — самостійно та в аудиторії — Ви маєте реальний шанс набути важливих базових *навичок*, зокрема:

- знайти та використати визначене програмою та практичними завданнями необхідне коло джерел з предмету курсу, в т.ч. в мережі інтернет;
- охарактеризувати передумови й обставини виникнення християнства як світової релігії;
- визначити основні догмати та форми культу, що вирізняють християнство поміж іншими монотейстичними релігіями;
- охарактеризувати спільні риси та специфічні відмінності між основними християнськими конфесіями у галузі догматики;
- розрізнити спосіб здійснення богослужіння в православ'ї, католицизмі та протестантизмі, відзначити спільне та конфесійно-специфічне у цій царині;

- розрізнити основні форми церковного устрою в православ'ї, католицизмі та протестантизмі, вказати на головні конфесійні відмінності;
- оперувати хронологічними даними з історії християнства, визначити основні періоди його історії та ключові події;
- виконувати отримані навчальні та дослідницькі завдання персонально та у складі творчої робочої групи; здійснювати відповідну публічну презентацію отриманих результатів.

Курс «Історія християнства» не лише розширить Ваші культурні обрії та зміцнить Ваш світогляд. Вивчення курсу поглибить знання і навички, набуті Вами під час вивчення таких нормативних дисциплін циклу професійної і практичної підготовки напряму «Філософія», як «Релігієзнавство», «Біблієзнавство», а також створить підґрунтя для опанування таких нормативних та вибіркового курсів, як «Філософія релігії», «Соціологія релігії», «Психологія релігії», «Феноменологія релігії» та решти дисциплін, що входять до сертифікатної програми з релігієзнавства.

Організація навчання. Календарно-тематичний план

Номер	Назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самост. робота
1.	Епоха виникнення християнства: історичні, соціальні, ідейно-психологічні характеристики	2		
2.	Першоджерела з історії раннього християнства: доба виникнення нової релігії. Перші християни очима учасників.		2	3
3.	Християнство перших століть нашої ери	2		
4.	Становлення християнського віровчення, поширення та суспільна інтеграція у перші три століття н.е.		2	3
5.	Християнство доби Вселенських Соборів: розвиток догматики, богослужіння, церковної організації	2		
6.	Формування християнської догматики та церковної ортодоксії на Вселенських соборах		2	3
7.	Неортодоксальне, або «не-Халкидонське» християнство: постання «Давніх Східних Церков»		2	3
8.	Православ'я, його особливості	2		
9.	Віхи історії Вселенського Православ'я	2		
10.	Католицизм: особливості віровчення та церковної практики	2		
11.	Католицизм: віхи та особливості історичної еволюції	2		
12.	Реформація: виникнення нового напряму в християнстві	2		
13.	Протестантські конфесії: загальний огляд	2		
14.	Основні напрями християнства: особливості віровчення, культу та церковного впорядкування		2	3
15.	Православ'я в історії народу України	2		

16.	Католицизм і Україна	2		
17.	Християнство і Україна. Православ'я та католицизм		2	3
19.	Україна і Реформація. Ранньо-пізньопротестантські конфесії в Україні	2	2	3
19.	Християнство в незалежній Україні	2		
20.	Християнство в сучасному світі	2		
	Підготовка до контрольних опитувань			6
	Домашня письмова робота			10
	Індивідуальне письмове завдання			5
	Підготовка до екзамену			36
	Всього:	28	14	78

ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ

У лекціях з курсу викладаються основи догматичної та інституціональної історії християнства як світової релігії, а також основні моменти історії християнських напрямів та конфесій. Розглядається роль християнства у вітчизняній історії та сьогодні, місце цієї релігії в контексті розвитку світової цивілізації. Лекції доповнюються самостійним опрацюванням студентами основного підручника з курсу та мають на меті формування у студентів базового рівня знань з дисципліни, а також спрямування їх самостійних зусиль щодо засвоєння предмета.

План лекційних занять

Заняття 1. Епоха виникнення християнства: історичні, соціальні, ідейно-психологічні характеристики.

1. Економічний та політичний лад, стан суспільства в Імперії: людина та держава, криза полісного ладу. Колегії та асоціації.
2. Елліністичний світогляд, його особливості в цю епоху: космополітизм та універсалізм, релігійний синкретизм, еkleктизм, гранично моралізована дуалістична картина світу.
3. Елітарний світогляд. Філософські школи: Стоїцизм, епікурейство, скептицизм, ново-піфагорейство, платонізм, неоплатонізм.
4. Релігійні культи доби еллінізму, що вплинули на формування християнства. „Громадянська релігія” Стародавнього Риму.
5. Палестина в елліністичному світі. Римське панування. Релігійні вірування, месіанські, есхатологічні сподівання та інтелектуальні пошуки в іудейському середовищі.

Заняття 2. Християнство перших століть нашої ери.

1. Виникнення християнства у широкому та вузькому значенні. Джерела з історії перших християн. Іудейські джерела. Християнські джерела. Пам'ятки новозавітної традиції.
2. Образ Ісуса Христа в Євангеліях. Релігійне вчення раннього християнства. Ісус та апостоли.
3. Виникнення християнської церкви. історичне та містичне. Перша громада в Єрусалимі. Життя перших громад. Християни з "обрізаних" та християни з "поган". Павло - "апостол поган". Опозиція Павлові з боку керівництва Єрусалимської

громади. Петро і Павло як засновники Римської церкви. Традиційне твердження та можливі застереження.

4. Внутрішня організація християнської церкви у перші три століття н.е. Взаємини помісних церков у цю епоху. Собори II та III ст. Церковна дисципліна. Початки християнського чернецтва.
5. Формування церковного віровчення і боротьба з ересями та першими розколами: іудеохристиянством, гностицизмом, маніхейством, монтанізмом, монархіанством та ін.
6. Християнські богослови перших століть: апологети, ересіологи, Олександрійська школа. Зародки тринітарного богослов'я.
7. Християнське богослужіння перших віків.
8. Ставлення влади до християн. Гоніння.

Заняття 3. Християнство в епоху Вселенських Соборів: розвиток догматики, богослужіння, церковної організації.

1. Поширення християнства та "велике переселення народів". Християнство в Азії, Африці, Європі.
2. Церква і держава у IV ст.: політика Константина. Проблема стосунків Церкви і влади після Константина. Церковно-державні відносини на Сході та Заході Імперії.
3. Церковна організація: формування Східних Патріархатів та Римського Престолу. Церковна організація: внутрішній устрій.
4. Вселенські Собори та розвиток християнського віровчення. Тринітарна проблема. Аріанство.
5. Христологічне питання. Несторіанство, Монофізитство, Монофелітство.
6. Роль Халкидонського Собору 451 р. Церковна ортодоксія - "православ'я". "Давні Східні Церкви".
7. Діяльність імператора Юстиніана I. Формулювання принципу "симфонії".
8. Антропологічне питання. Пелагій та Августин.
9. Християнське богослужіння часів Вселенських Соборів. Іконоборчество. VІІ Вселенський Собор.
10. Канонізаторська діяльність Християнської Церкви на Вселенських Соборах. Апостольські постанови та правила. Соборні Постанови.

Заняття 4. Православ'я, його особливості.

1. Основні догмати Православ'я. Догматичне вчення про Святу Трійцю - центральне у православній догматиці. Християнський символ віри: православне прочитання.
2. Православні таїнства та обряди. Православне богослужбове "коло". Православні свята.
3. Місця православних богослужінь. Семантика православного храму.
4. Церковна організація в православ'ї. Містичне розуміння: Церква як Тіло Христове та «Град Божий». Соціологічне розуміння: Церква як суспільний інститут. Функції Церкви. Поділ на духовенство та мирян. Проблема авторитету, влади та управління. Церковно-адміністративна структура.
5. Православне чернецтво.
6. Вселенське православ'я. Соборність та централізований єпископальний устрій, їх співвідношення.

Заняття 5. Віхи історії Вселенського Православ'я.

1. Східне християнство. Православні землі після розділення церков. Іноземне панування.

2. Церковна наука, особливості богословствування. Ісихазм та практика чернечого життя.
3. Проникнення європейської освіченості. Кирило Лукарис.
4. Устрій Православних церков Сходу під ісламським пануванням.
5. Православ'я і національно-визвольний рух європейських народів у XIX-XX стт.
6. Становлення сучасної структури Вселенського православ'я.
7. Українські православні церкви у діаспорі.

Заняття 6. Католицизм: особливості віровчення та церковної практики.

1. Джерела віровчення. Принципи догматичного та богословського розвитку. Догматичні особливості Римо-католицької Церкви - привід для розділення.
2. Догматичний додаток Filioque та західне розуміння троїчності Божества.
3. Главенство (примат) папи Римського в Церкві Христовій: погляд католиків і православних.
4. Католицький догмат про непомильність Римських пап Ex Cathedra та православний принцип соборності. «Внутрішня» критика догмату про непомильність папи. Старокатолики.
5. Роль Церкви у справі спасіння. Між августинізмом та пелагіанством. Викуплення та спасіння через добрі справи. Сатисфакція. Вчення про індульгенції. Католицьке вчення про «понадналежні заслуги». Тезаурус. Критика цього вчення з боку православних та протестантів. Вчення про чистилище.
6. Догмат про Непорочне Зачаття (безгрішність) Богоматері. Догмат про тілесне вознесіння Богоматері та проголошення Діви Марії «Матір'ю Церкви».
7. Культурні особливості в католицизмі. Особливості у розумінні та здійсненні таїнств та обрядів.
8. Особливості Богослужінь. Католицька Літургія - Меса. Побудова та оздоблення храму. Особливості використання різних видів мистецтва в католицькому богослужінні.
9. Особливості святкування церковних свят. Різниця календарів. Особливі католицькі свята, викликані догматичними нововведеннями.
10. Своєрідність організаційного устрою та церковної структури. Церковна організація в католицизмі. Інститут папства.
11. Організація чернечого життя: своєрідність традиції.
12. Православно-католицький богословський «діалог Істини». Догматичні, культурні та організаційні різниці та пошуки християнської ідентичності.

Заняття 7. Католицизм: віхи та особливості історичної еволюції.

1. Католицька Церква у Середні Віки. Інститут папства як суспільно-політичний чинник. Римська церква та єдність західноєвропейського світу.
2. Хрестові походи. Західне чернецтво на службі папству. Походи проти єретиків. Інквізиція.
3. Католицькі школи та університети. Боротьба церкви за духовну монополію. Криза Католицької церкви в передреформаційну епоху (XIV-XV стт.).
4. Реформація та Контрреформація. Тридентський Собор. Орден єзуїтів та реформа Католицької церкви.
5. Боротьба католиків з протестантами. Розподіл релігійного впливу у Європі.
6. Католицька церква в новій та новітній історії. I та II Ватиканські Собори. Аджорнаменто. Соціальна доктрина Католицької Церкви.

Заняття 8. Реформація: виникнення нової течії у християнстві.

1. Передумови та предтечі Реформації.

2. Німецька "бюргерська" Реформація. Мартін Лютер.
3. "Плебейська" Реформація в Німеччині. Анабаптисти. Томас Мюнцер.
4. "Цюріхська Реформація". Ульріх Цвінглі.
5. "Женевська Реформація". Жан Кальвін.
6. Офіційна Реформація в Британії. Церква Англії.
7. Основні теологічні доктрини Реформації. Sola Fidei, sola Gratia, sola Scriptura. Доктрина Божественного передвизначення. Армініанська доктрина.

Заняття 9. Протестантські конфесії: загальний огляд.

8. Конфесії раннього протестантизму: лютеранство (Аугсбурзьке віросповідання), кальвінізм (реформатство, пресвітеріанство), англіканство (Єпископальна церква).
9. Антитринітаризм: соцініанство.
10. Пізній протестантизм. Історичні умови виникнення та існування. "Сектантські" ознаки та їх еволюція. Генетичний зв'язок з раннім протестантизмом.
11. Особливості церковного впорядкування. Своєрідність віросповідних засад. Особливості культової практики.
12. Пізньопротестантські конфесії: пресвітеріанство, конгрегаціоналізм, меннонітство, баптизм, методизм, квакери, моравські брати, унітаріанство та універсалізм, адвентизм, мормони, Армія Спасіння, Свідки Єгови, п'ятидесятництво, харизматичний рух в протестантизмі.

Заняття 10. Православ'я в історії народу України.

1. Утвердження християнства східного обряду в Русі-Україні. Аскольдове та Володимирове «Хрещення Русі». Церква в Київській Русі княжої доби.
2. Православна церква в умовах іноземного панування. Міждержавна боротьба за митрополичий престол та розкол Київської митрополії. Київська митрополія у Польсько-Литовській державі середини XV- до кінця XVI стт.
3. Унія та реакція на неї великої частини православних. Православні братства.
4. Відродження Православної Церкви в Україні на початку XVII ст.
5. Могилянська доба в історії українського православ'я.
6. Православна церква у національно-визвольній боротьбі українського народу (середина XVIII ст). Місце православ'я XVII ст. у розвитку української національної культури.
7. Прилучення Київської митрополії до Московського патріархату та його наслідки. Православ'я в Україні у XVIII-XIX стт.
8. Активізація національних тенденцій у православному середовищі України на початку XX ст.

Заняття 11. Католицизм і Україна.

1. Перші контакти Київської Русі-України з християнським Заходом. Східна політика Риму і Данило Галицький.
2. Передумови і чинники поширення католицизму. Виникнення осередків Римської церкви в українських землях у XIV-XV стт. Місійна роль католицьких орденів.
3. Контрреформація в Речі Посполитій та діяльність єзуїтів.
4. Суспільний статус католицизму і відносини з православною спільнотою. Унійна ідея серед католиків та православних наприкінці XVI ст.
5. Берестейська унія і виникнення католицької спільноти східного обряду. Уніати в першій половині XVII ст.
6. Католицизм на Правобережній Україні у другій половині XVII-XVIII стт.

7. Католицькі церкви в українських землях після розподілів Польщі (кін. XVIII-XIX ст.).
8. Андрій Шептицький та Греко-католицька церква у першій половині XX ст.

Заняття 12. Своєрідність реформаційного процесу в українських землях. Протестантські конфесії в Україні.

1. Культурне підгрунття. Слов'янська передреформаційна книжність. Скорина. Попередники протестантизму в Україні. Гусизм.
2. Ранній протестантизм в Україні (лютеранство, кальвінізм).
3. Антитринітаризм (Социніанство).
4. Протестантська колонізація XVIII-XX стт. Гуттерство. Меннонітство. Пієтизм та його наслідки для розвитку протестантизму в Україні.
5. Православне сектантство: духовне християнство.
6. Український штундизм. Поява баптизму в Україні. Правовий статус та ставлення держави. Значення державних актів 1905 р. Політична діяльність баптистів в Російській імперії. Євангельське християнство. Баптизм та євангельське християнство у Західній Україні.
7. Поява адвентизму на Півдні України. Адвентизм у Західній Україні.
8. Початок п'ятидесятницького руху в Україні у XX ст.
9. Свідки Єгови в Україні.
10. Ранньопротестантські течії в Західній Україні на початку XX ст.

Заняття 13. Християнство в незалежній Україні: початок історично осмислення.

1. Умови, що визначають специфіку релігійного життя в сучасній Україні. Відокремлення церкви від держави: вибір моделей.
2. Інституційний розвиток основних християнських конфесій: православних, католиків, протестантських течій. Нові християнські релігійні рухи в Україні.
3. Тенденції церковного життя християнських конфесій.
4. Основа міжконфесійних конфліктів. Перспективи православної автокефалії - позиції сторін. Стосунки між православними і греко-католиками.
5. Римський Апостольський Престол і Україна. Статус РКЦ.
6. Протестантизм і міжконфесійні відносини. Проблема політизації реліг. життя.
7. Соціо-культурні проблеми християнського релігійного життя України.

Заняття 14. Християнство в сучасному світі.

1. „Християнський світ”: геополітичні виміри. Глобальні проблеми сучасності та соціально-етичні доктрини християнських церков.
2. Християнство і політика. Моделі державно-церковних відносин у християнському світі. Християнська демократія як чинник світової політики.
3. Проблема єдності християн. «Вселенська церква» та ідея єкуменізму. Проблема міжправославної єдності.
4. Стосунки Католицької церкви та Вселенського православ'я після II Ватиканського собору. Взаємне зняття анатем Константинополем та Римом.
5. Проблеми унії та єкуменізму. Єкуменізм та пошуки християнської ідентичності.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Семінарські заняття спрямовано на поглиблення знань предмета, здобутих під час лекційних занять і самостійної роботи. Передбачається знайомство з першоджерелами з історії християнства, закріплення отриманих на лекціях знань з питань християнського віровчення, культу, церковної організації та історії основних християнських конфесій.

Зміст семінарських занять.

Семінарські заняття з курсу передбачають такі форми аудиторної роботи:

- *заслуховування й обговорення тематичних доповідей та презентацій в робочих групах у відповідності до визначеного плану;*
- *письмове та усне контрольні тематичні опитування;*
- *виконання тематичних тестів та контрольних робіт;*

План семінарських занять.

Заняття 1. Першоджерела з історії раннього християнства: доба виникнення нової релігії. Перші християни очима сучасників – 2 год.

1.1 Презентація робочої групи 1 з теми та обговорення питань:

- Свідчення про добу виникнення християнства: криза суспільства Римської імперії, релігійні настрої та сподівання.
- Сучасники про нову релігію: погляд греко-римського світу та іудеїв.
- Реакція перших християн на античну культуру. Рання християнська апологетика.

Література (див. список):

1 (лекція 1), 7 (читання до теми 1)

Питання для самостійного опрацювання:

Події суспільної та церковної історії 1-2 ст. н.е.

Джерело: 8 (гіперпосилання «1–2 стт.»)

Дзеркало:

<https://docs.google.com/document/d/19v0eyWHKzKh4LbCXELsRD3VQJOmiC5VP3hndJbBnaN0/edit?usp=sharing>

Заняття 2. Становлення християнського віровчення, поширення та суспільна інтеграція християнства у перші три століття н.е. – 2 год.

2.1 Презентація робочої групи 2 з теми та обговорення питань:

- Християнське віровчення у перші три століття н.е. Початки християнського богослов'я. зародки тринітарної та христологічної проблематики: Іринеї, Тертуліан, Климент Александрійський, Оріген, та ін.
- Іудео-християнство, гностицизм та ін. «ересі».
- Внутрішній устрій християнської церкви та її зв'язки із суспільством.
- Стосунки християнської церкви з державою. Міланський едикт та його роль.

Література (див. список):

1 (лекція 2), 7 (читання до теми 2)

Питання для самостійного опрацювання:

Події суспільної та церковної історії 3 ст. н.е.

Джерело: 8 (гіперпосилання «3 ст.»):

Дзеркало: <https://docs.google.com/document/d/1xDi2e86UWA249N5fWpLdxtioWWM6-9ixy48YufBH7Ag/edit?usp=sharing>

Заняття 3. Формування християнської догматики та церковної ортодоксії на Вселенських соборах – 2 год.

3.1 Презентація робочої групи 3 з теми та обговорення питань:

- Тринітарна проблематика на I та II Вселенських Соборах. Никео-Константинопольський Символ віри.
- Христологічні дискусії на церковна боротьба навколо них. Роль Халкидонського Собору та подальших церковних богословських дискусій. «Халкидонський догмат».

Література (див. список):

1 (лекція 3), 7 (читання до теми 3).

3.2 Контрольне опитування 1: «Події християнської історії 1-3 ст. н.е.»

Питання для самостійного опрацювання:

Події суспільної та церковної історії 4 ст. н.е.

Джерело: 8 (гіперпосилання «4 ст.»):

Дзеркало: <https://docs.google.com/document/d/1Apjls6uHamS4JDGIDP0WgsW3v-utrqrkadS6a6gZda0/edit?usp=sharing>

Заняття 4. Неортодоксальне, або «не-Халкидонське» християнство: постання «Давніх Східних Церков»

4.1 Презентація робочої групи 4 з теми та обговорення питань:

- Аріанство, несторіанство, моно(міа)фізитство, монофелітство як неортодоксальні течії.
- «Нехалкидонське християнство». Постання «Давніх Східних церков».

Література (див. список):

1 (лекція 3), 7 (читання до теми 4).

Питання для самостійного опрацювання:

Події суспільної та церковної історії 5-6 ст. н.е.

Джерело: 8 (гіперпосилання «5–6 ст.»)

Дзеркало:

<https://docs.google.com/document/d/1iRL7tmqJZzEfYeYTk16D5nA6StEdg1z0gcG6uDtELkY/edit?usp=sharing>

Заняття 5. Основні напрями християнства: особливості віровчення, культу та церковного впорядкування – 2 год.

5.1 Презентація робочої групи 5 з теми та обговорення питань:

- Історія виокремлення основних течій християнства. Поділ Церков 1054 р.
- Віросповідні та обрядові особливості православ'я, католицизму, протестантизму.
- Розмаїття принципів та засад церковного впорядкування в християнських конфесіях.

Література (див. список):

1 (лекції 4, 6, 7, 8, 9), 7 (читання до теми 5).

Питання для самостійного опрацювання:

Події суспільної та церковної історії 7-8 ст. н.е.

Джерело: 8 (гіперпосилання «7–8 ст.»)

Дзеркало:

<https://docs.google.com/document/d/1nwkWOOOnVU-utQFdBu-7l1D0lpwSgoC0Z6r0DKuygwME/edit?usp=sharing>

Заняття 6. Християнство і Україна: православ'я та католицизм – 2 год.

6.1 Презентація робочої групи 6 з теми та обговорення питань:

- Православ'я в Україні: віхи історії. Феномен українського православ'я.
- «Східна політика» Ватикану. Римо-католицизм і унія на українських теренах.

Література (див. список):

1 (лекції 10, 11), 7 (читання до теми 6)

Заняття 7. Україна і Реформація. Ранньо- та пізньопротестантські конфесії в історії України – 2 год.

7.1 Презентація робочої групи 6 з теми та обговорення питань:

- Україна і Реформація. Поява та діяльність течій раннього протестантизму.
- Пізньопротестантські конфесії в історії України.

Література (див. список):

1 (лекції 12, 13, 14), 7 (читання до теми 6)

Контрольне опитування 2: «Події християнської історії 4-8 ст. н.е.»

ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ:

Основний підручник:

1. Головащенко С. Історія християнства. Курс лекцій. – Київ: Либідь, 1999. *

* повніший список довідкових видань, основної та додаткової літератури – див.: цей підручник на стор. 317–322.

Додаткові навчальні посібники:

2. Санников С.В. Популярная история християнства. 20 веков в пути. — К.: Саммит-книга, 2011. — 480 С.: илл.
3. Санников С.В. Двадцять веков християнства. Уч. пос. В 2-х тт. Одеса–С.Пб., 2001–2002.
4. Ігор Ісіченко, архієп. Загальна церковна історія. – Харків: Акта, 2001.

Ресурси на платформі DistEdu:

5. Розділ «Базові ресурси».
6. Розділ «Ресурси для додаткового читання».
7. Розділи «Додаткові читання з теми – ресурс для підготовки презентацій» – до кожної теми семінарських занять.
8. Розділ «Матеріали для підготовки до контрольних робіт»

Орієнтовна тематика індивідуальних та групових завдань

Індивідуальні та групові завдання є частиною самостійної роботи студентів з курсу «Історія християнства», яка є формою опанування навчального матеріалу поза межами аудиторних занять. Її спрямовано на закріплення і поглиблення теоретичних знань з дисципліни, набуття і вдосконалення практичних навичок бібліографічного пошуку, роботи з першоджерелами, фаховою монографічною літературою та періодикою, набуття початкових дослідницьких навичок, написання навчально-пошукових та наукових текстів, підготовку до їх публічної презентації.

Тематика і вимоги до виконання домашніх письмових робіт

Студенти у складі робочих груп на вибір здійснюють письмове опрацювання джерел з тематики практичних занять (див. Силабус з предмету). Результатом є групові презентації та домашні письмові роботи. Орієнтовні теми домашніх письмових робіт:

- Свідчення про добу виникнення християнства: криза суспільства Римської імперії, релігійні настрої та сподівання.
- Сучасники про нову релігію: погляд греко-римського світу та іудеїв.
- Реакція перших християн на античну культуру. Рання християнська апологетика.
- Християнське віровчення у перші три століття н.е. Початки християнського богослов'я. зародки тринітарної та христологічної проблематики: Іринеї, Тертуліан, Климент Александрійський, Оріген, та ін.
- Іудео-християнство, гностицизм та ін. „єресі”.
- Внутрішній устрій християнської церкви та її зв'язки із суспільством.
- Стосунки християнської церкви з державою. Міланський едикт та його роль.
- Тринітарна проблематика на I та II Вселенських Соборах. Нікео-Константинопольський Символ віри.
- Христологічні дискусії на церковна боротьба навколо них. Роль Халкидонського Собору та подальших церковних богословських дискусій. «Халкидонський догмат».
- Аріанство, несторіанство, моно(міа)фізитство, монофелітство як неортодоксальні течії.
- «Нехалкидонське християнство». Постання «Давніх Східних церков».
- Історія виокремлення основних течій християнства.
- Віросповідні та обрядові особливості православ'я, католицизму, протестантизму.
- Розмаїття принципів та засад церковного впорядкування в християнських конфесіях.
- Православ'я в Україні: віхи історії. Феномен українського православ'я.
- «Східна політика» Ватикану. Римо-католицизм і унія на українських теренах.
- Україна і Реформація. Поява та діяльність течій раннього протестантизму.
- Пізньопротестантські конфесії в історії України.

Вимоги до виконання та оформлення домашніх письмових робіт:

Письмова робота має бути написаною протягом семестру. Останній термін прийняття роботи – кінець останнього робочого тижня.

У роботі обов'язково мають бути посилання на щонайменше 3 джерела і список використаних джерел, оформлені згідно чинних українських бібліографічних стандартів.

Обсяг письмового завдання – 10 тис. знаків.

Параметри основного тексту: шрифт – Times New Roman; інтервал – 1,5 розмір кегля – 14.

Посилання – посторінкові, нумерація посилань – наскрізна, інтервал – 1, розмір кегля – 10.

При оцінці роботи буде врахована самостійність виконання, а також оригінальність міркувань студента з обраних питань. Оцінюватиметься також якість роботи студента у підготовчий період та якість участі у публічній презентації даної письмової роботи.

Максимальна оцінка за виконане завдання – 10 балів (див. Критерії оцінювання)

Термін подання – останнє заняття 15 робочого тижня

Роботи, подані із запізненням, не приймаються.

Зміст і тематика індивідуального письмового завдання

Змістом індивідуального письмового завдання є самостійний бібліографічний пошук та аналітичний огляд вітчизняних та іноземних джерел з курсової роботи, або пошук актуального інтернет-джерела з вивчення християнства зі створенням аналітичного опису.

Вимоги до виконання та оформлення індивідуального письмового завдання:

Результатом виконаного індивідуального завдання є письмовий бібліографічний огляд вітчизняної та іноземної літератури з теми курсової роботи або аналітичний опис актуального інтернет-джерела з вивчення християнства (діюча адреса, опис інтерфейсу та функціональних можливостей ресурсу; оцінка його корисності для власної роботи).

Обсяг огляду має складати до 5 тис. знаків.

У роботі обов'язково мають бути посилання та список використаних джерел, оформлені згідно чинних українських бібліографічних стандартів.

Параметри основного тексту: шрифт – Times New Roman; інтервал – 1,5 розмір кегля – 14.

Посилання – посторінкові, нумерація посилань – наскрізна, інтервал – 1, розмір кегля – 10.

При оцінці роботи буде врахована здатність студента до активного самостійного пошуку інформаційного ресурсу, аналізувати його зміст та евристичні можливості для виконання курсової роботи, логічно та виразно викладати здобутий матеріал у письмовій формі.

Максимальна оцінка за виконане завдання – 8 балів (див. Критерії оцінювання)

Термін подання – останнє заняття 10 робочого тижня

Роботи, подані із запізненням, приймаються до кінця 15 робочого тижня, проте максимальна оцінка знижується вдвічі.

Форми поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль знань здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня засвоєння студентами певних розділів (тем) навчальної програми, а також виконання ними конкретних завдань. Формами поточного контролю з дисципліни «Історія християнства» є письмове та усне опитування, підготовка та заслуховування презентацій робочих груп, перевірка домашніх письмових робіт та індивідуальних творчих завдань. Поточний контроль передбачає оцінювання кожного виду робіт, зазначених в «Умовах визначення навчального рейтингу», та здійснюється у відповідності до чітко визначених критеріїв (див. наступний розділ).

Підсумковий контроль з дисципліни здійснюється у формі письмового екзамену, що передбачає оцінювання рівня засвоєння студентами всього обсягу програмного матеріалу. Екзамен проводиться у формі письмового тесту, укладеного у відповідності до матеріалу семінарських завдань та питань для самостійної підготовки до екзамену. Тривалість тесту – до двох академічних годин. Використання довідників виключається.

Питання для підготовки до екзамену

1. *Ідеї яких філософських шкіл доби елінізму вплинули на формування християнства?*
2. *Які «культи» поширювалися в Римській імперії у добу виникнення християнства?*
3. *Релігійна ситуація в іудейському середовищі у добу виникнення християнства.*
4. *Християнські апологети перших століть н.е.*
5. *Рання Церква і влада. Християнська церква після імператора Константина. Особливості церковного устрою та церковно-державних стосунків на Сході та Заході Римської імперії.*
6. *Видатні ортодоксальні богослови та «єресіархи» доби Вселенських соборів.*
7. *Як вирішувалася на Вселенських соборах тринітарна проблема?*

8. У чому сутність христологічного питання? Якою була роль Халкидонського Собору 451 р. у формуванні церковної ортодоксії?
9. Що таке "Давні Східні Церкви"?
10. Якими були аргументи проти та за шанування ікон християнами?
11. Якими були передумови та наслідки поділу Церков 1054 р.?
12. Християнське богослов'я в Середні віки: найвідоміші постаті на Заході та Сході.
13. Релігійно-політичне значення хрестових походів.
14. Що таке інквізиція?
15. Засновники слов'янської християнської традиції.
16. Ідейні предтечі європейської Реформації.
17. Засновники Реформації в Німеччині, Швейцарії, Франції, Англії.
18. Принципи протестантського богослов'я, проголошені Мартіном Лютером.
19. Протестантські течії 16-17 стт. та їх засновники: лютеранство, кальвінізм, анабаптизм, квакерство меннонітство, англіканство, пресвітеріанство, баптизм.
20. Протестантські рухи 18-20 стт.: методисти, мормони, Армія Спасіння, адвентисти, п'ятидесятники, їхні видатні представники.
21. Роль Тридентського собору та ордену єзуїтів у реформуванні Католицької церкви.
22. Яким було становище східного християнства під ісламським пануванням?
23. Сучасна карта Вселенського православ'я.
24. Коли і як здійснилося примирення Римо-Католицької та Константинопольської церков? Основні діячі цього акту з обох боків.
25. Основні ідеї соціальної доктрини католицизму.
26. Якими є спільні джерела віровчення західного та східного християнства?
27. Коли і чому Західна церква прийняла додаток *Filioque*?
28. Що таке вчення про «примат» папи Римського в Церкві? Що таке непомильність *ex cathedra*?
29. Що таке «тезаурус», «сатисфакція», «індульгенції», «чистилище»?
30. Кілька віросповідних різниць між православ'ям та католицизмом.
31. Кілька різниць між православним та католицьким богослужінням.
32. Кілька віросповідних особливостей протестантизму порівняно з православ'ям та католицизмом.
33. Чим розрізняється церковний устрій в православ'ї та католицизмі?
34. Своєрідність впорядкування чернечого життя у східному та західному християнстві. Найвідоміші ордени Католицької церкви.
35. Як у протестантизмі розглядаються традиційні християнські таїнства? Кілька богослужбових особливостей протестантизму порівняно з православ'ям та католицизмом.
36. Якими є особливості церковного впорядкування у пізньому протестантизмі?
37. Які обряди збереглися у пізньому протестантизмі?
38. Передумови і обставини християнізації Київської Русі.
39. Православ'я в Україні: основні етапи історії.
40. Католицизм західного обряду в Україні: віхи історії. Унія, її вплив на історію християнства в Україні.
41. Європейська Реформація на українських теренах. Віхи історії протестантських конфесій в Україні.
42. Християнських конфесій в умовах радянського режиму (характеристика однієї з конфесій).
43. Християнство в незалежній Україні (характеристика стану однієї з конфесій).

Також слід опрацювати хронологічну таблицю «Найважливіші дати. Історія світового християнства» в: Головащенко С. Історія християнства. Курс лекцій. – Київ: Либідь, 1999. С. 323–325.

Результати і критерії оцінювання

Формулювання результатів навчання з курсу визначає рівень їх сформованості через достатність для вирішення навчально-пошукових завдань у галузі вивчення історії християнства та застосування у подальшому навчанні. Критерієм успішного проходження студентом підсумкового оцінювання є досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим видом діяльності, які є засобом демонстрування результатів навчання.

Мінімальний пороговий рівень оцінки (допуск) визначається за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали. Критерії оцінювання визначені відповідно до Положення Про організацію освітнього процесу в НаУКМА та Положення про рейтингову систему оцінювання знань в НаУКМА.

Форми та засоби оцінювання

Формою оцінювання з курсу є екзамен. Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:

- стандартизовані тести;
- аналітичні огляди;
- письмові роботи;
- контрольні роботи;
- командні проекти;
- презентації результатів виконаних завдань і досліджень.

Оцінювання знань і вмінь студентів, набутих під час вивчення дисципліни, здійснюється за загальноуніверситетською рейтинговою системою.

Рейтингова оцінка з дисципліни «Історія християнства» (максимум – 100 балів) є комплексною характеристикою компетентності студента, яка враховує результати поточної семестрової роботи (максимум – 60 балів) і підсумкового контролю (максимум – 40 балів).

Поточна семестрова оцінка є сумою балів, отриманих студентом за виконання аудиторної та самостійної роботи; формою підсумкового контролю є екзамен (див. таблиці: «Умови визначення навчального рейтингу» та «Критерії оцінювання знань і вмінь з дисципліни»).

Умовою допуску студента до екзамену є наявність не менше 30 балів за роботу в семестрі. Студенти, не допущені до іспиту, отримують академічну заборгованість, ліквідація якої передбачає повторне прослуховування дисципліни.

У разі отримання за підсумками роботи в семестрі та екзамену рейтингової оцінки **30 – 59 балів** студент має право на двократне перескладання дисципліни – викладачу та комісії; **рейтингова оцінка з дисципліни, отримана шляхом перескладання, не може бути вищою за 60 балів.**

У разі отримання за підсумками роботи в семестрі та екзамену рейтингової оцінки **меншої за 30 балів** студент не допускається до перескладання дисципліни.

Умови визначення навчального рейтингу

Робота в семестрі – **60** балів.

Іспит – **40** балів.

Разом – **100** балів.

Робота в семестрі

Види робіт	Їх кількість	Макс. бал за заняття/роботу	Загальна кількість балів
Контрольні опитування письмові	2	10	20
Підготовка презентацій у робочих групах	1	8	8
Проведення презентацій у робочих групах	1	8	8
Участь в обговоренні презентацій на семінарських заняттях	6	1	6
Домашня письмова робота	1	10	10
Індивідуальне письмове завдання	1	8	8
Разом:			60

Екзамен

Види робіт	Кількість завдань	Максимальний бал за 1 правильну відповідь	Разом
Тестування	40	1	40
Разом:			40

Критерії оцінювання знань і вмінь з дисципліни

Види робіт	Кількість балів	Критерії оцінювання
Контрольний тест (10 запитань)	0	Контрольний тест відсутній або не містить жодної правильної відповіді.
	1-10	Кількість балів залежить від кількості правильних відповідей.
Підготовка та проведення презентацій у робочих групах	0	Студент не відвідував робочих зустрічей та консультацій, не брав участі у роботі групи з визначеної теми, підготовки та проведення презентації результатів дослідження, в обговореннях презентацій інших робочих груп на семінарах.
	1-4	Праця в групі була епізодичною; результати дослідницької роботи не оформлені належним чином; вони не демонструють обізнаність із програмним матеріалом дисципліни та вміння логічно і послідовно викладати його зміст; студент не взяв участі у презентації результатів роботи своєю робочою групою.

Якщо іспит приймається в усній або письмовій формі за білетами, то мають бути зазначені кількість питань/завдань та максимальна оцінка за кожну відповідь.

	5 – 8	Студент демонструє задовільну обізнаність із програмним матеріалом дисципліни та здатність брати участь у роботі творчої групи. Разом із тим, навчально-дослідницьке завдання виконане недостатньо повною мірою та недосконало оформлене. Участь у презентації не виявила достатньої здатності до комунікації з предмету та вміння логічно і послідовно викладати його зміст.
	9 – 12	Навчально-дослідницьке завдання з опрацювання теми відповідно до завдань виконане вчасно і повною мірою; автор демонструє належний рівень знання і розуміння програмного матеріалу дисципліни; виявляє аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення. Участь у презентації матеріалів дослідження у своїй робочій групі виявила належний рівень знання і розуміння програмного матеріалу дисципліни; аналітичні здібності. Проте спостерігалися недоліки у комунікуванні з предмету, недоліки у викладі матеріалу; узяв участь не у всіх обговореннях презентацій інших робочих груп на семінарах.
	13– 16	Навчально-дослідницьке завдання з опрацювання теми відповідно до завдань виконане вчасно і повною мірою. Студент продемонстрував відмінні здатності до опрацювання матеріалу курсу та виконання поставлених завдань, як персонально, так і у складі робочої групи. Участь у презентації матеріалів дослідження теми у своїй робочій групі та відстоюванні своєї позиції виявила належний рівень засвоєння програмного матеріалу; аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення та викладу.
Участь в обговоренні презентацій на семінарських заняттях	0	Участь в обговореннях презентацій інших робочих груп на семінарах відсутня.
	1 – 3	Відсутня участь у більш як половині обговорень презентацій інших груп на семінарах; поставлені питання демонструють задовільний рівень засвоєння матеріалу.
	4 – 6	Участь у більш як половині обговорень презентацій інших груп на семінарах; поставлені питання демонструють високий рівень засвоєння матеріалу та комунікативних навичок.
Домашня письмова робота	0	Завдання не виконане у визначений викладачем термін або містить плагіат.
	1 – 4	Завдання виконане не повною мірою; автор демонструє побіжне знання програмного матеріалу дисципліни; не виявляє навичок аналізу і логічного та послідовного викладу; подекуди припускається помилкових суджень; робота не вичитана й оформлена неналежним чином.
	5 –7	Автор демонструє достатню обізнаність із програмним матеріалом дисципліни та вміння логічно і послідовно викладати його зміст. Разом із тим, завдання виконане недостатньо повною мірою; роботі бракує аналітичного характеру.
	8 – 10	Завдання виконане вчасно і повною мірою; автор демонструє належний рівень знання і розуміння програмного матеріалу дисципліни; виявляє аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення. Робота є вчасно поданою й оформленою у відповідності до вимог.
Індивідуальне письмове завдання	0	Завдання не виконане у визначений викладачем термін або містить плагіат.
	1 – 5	Завдання виконане не повною мірою; автор демонструє наявність результату пошуку інформаційного ресурсу, але разом з тим демонструє побіжне знання його змісту та можливостей; не

		виявляє навичок аналізу і логічного та послідовного викладу; робота подана невчасно, не вичитана й оформлена неналежним чином.
	6 – 8	Автор демонструє добру або відмінну обізнаність із відшуканим інформаційним ресурсом та вміння логічно і послідовно аналізувати його зміст та можливості. Робота подана вчасно та оформлена належним чином.
Тестування (екзаменаційне)	0 - 40	Кожна правильна правильна й повна відповідь оцінюється в 1 бал.

Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS

За шкалою університету	За національною шкалою		За шкалою ECTS
	Екзамен	Залік	
91 – 100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
81 – 90	добре		B (дуже добре)
71 – 80			C (добре)
66 – 70	задовільно		D (задовільно)
60 – 65			E (достатньо)
30 – 59	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно – з можливістю повторного складання)
1 – 29			F (неприйнятно – з обов’язковим повторним курсом)

У разі отримання оцінки «незадовільно» студент має право на два перескладання: викладачеві та комісії. При цьому максимальна підсумкова оцінка після перескладання може бути лише «достатньо». Замість перескладання комісії студент може обрати повторне вивчення дисципліни. **У разі отримання оцінки «неприйнятно» студент зобов’язаний повторно вивчити дисципліну.**

· Якщо іспит приймається в усній або письмовій формі, то критерії оцінювання зазначаються так само у відповідності до кількості завдань і повноти та якості їх виконання.